

A vida quotidiana da cidade na Europa medieval. Everyday Life in Medieval Urban Europe, eds A. Aguiar Andrade, G. Melo da Silva, Instituto de Estudos Medievais, Coleção Estudos 26, Lisboa 2022, ss. 579

W 2022 r. w ramach wydawnictwa Instituto de Estudos Medievais uniwersytetu Nova z Lizbony opublikowany został kolejny, szósty już tom studiów miejskich, będący efektem odbywających się od 2016 r. Międzynarodowych Dni Średniowiecza w Notável Vila de Castelo de Vide, gromadzących badaczy historii miast w średniowieczu z Półwyspu Iberyjskiego, krajów latynoamerykańskich, a także innych europejskich państw (Niemcy, Włochy, Holandia, Turcja)¹. Tym razem naukowcy przedstawili prace z zakresu tematyki życia codziennego w miastach średniowiecznych. Redakcją tomu, podobnie jak wielokrotnie w latach wcześniejszych² zajęli się reprezentujący

¹ Obradom towarzyszy rokrocznie tzw. Jesienna Szkoła Studiów Średniowiecznych (*A Escola de Outono de Estudos Medievais*), podczas której studenci (studiów magisterskich oraz doktoranckich) mają okazję wymienić doświadczenia z utytułowanymi badaczami, przedstawiając tezy swoich prac dyplomowych, które podlegają ocenie i omówieniu. Najlepsze prace publikowane są w kolejnych tomach, z których szósty jest przedmiotem niniejszej recenzji.

² We wcześniejszych latach ukazały się m.in.: *Governar a cidade na Europa medieval. The Governance of Medieval European Town*, eds A. Aguiar Andrade, G. Melo da Silva, Coleção Estudos 24, Instituto de Estudos Medievais, Lisboa 2021, ss. 382 (studia dotyczące różnorodnych aspektów funkcjonowania elit miejskich i ich relacji z czynnikami zewnętrznymi, tak władzą książęcą i królewską, jak i kościelną, zarządzania w momentach kryzysów wojennych, warunkach, w jakich tworzyły się miejskie oligarchie itd.); *Pequenas cidades no tempo. O ambiente e outros temas*, eds A. Milán da Costa, S. Prata, Coleção Estudos 23, Instituto de Estudos Medievais, Lisboa 2021, ss. 598 (poświęcone różnym zagadnieniom funkcjonowania mniejszych i peryferyjnych miast w średniowieczu, *de facto* kontynuacja wcześniejszego tomu serii pt.: *O papel das pequenas cidades na construção da Europa medieval*, eds A. Millán da Costa, A. Aguiar Andrade, C. Tente, Coleção Estudos 17, Instituto de Estudos Medievais, Lisboa 2017, ss. 592), *Abastecer a cidade na Europa medieval. Provisioning Medieval European Towns*, eds A. Aguiar Andrade, G. Melo da Silva, Coleção Estudos 22, Instituto de Estudos Medievais, Lisboa 2020, ss. 621 (na temat szeroko pojętych zagadnień zaopatrzenia miast w towary pierwszej potrzeby, jak żywność czy woda, zagadnień powstawania konfliktów i konkurencji w tym

lizboński ośrodek naukowy Amélia Aguiar Andrade oraz Gonçalo Melo da Silva.

Część pierwsza tomu poświęcona została instytucjonalnym formom życia religijnego w miastach średniowiecznych, gdzie zawarto pięć studiów szczegółowych. Gregoria Cavero Domínguez w artykule pt. *La Justicia y su control desde la iglesia de León en el siglo XIII* (s. 23-41) zajęła się zagadnieniem sporów jurydycznych pomiędzy instytucjami kościelnymi a władzami lokalnymi, przede wszystkim miejskimi, m.in. na przykładzie działań biskupa Martína Fernández, związanego z trzynastowiecznym dworem królewskim władców Leonu i Kastylii Alfonsa X Mądrygo i Sancho IV Odważnego. José Alberto Moráis Morán w pracy pt. *Del comer y los cinco sesos en las catedrales de la Castilla bajomedieval: una investigación incipiente* (s. 43-61) przeanalizował (prezentując również bogaty materiał ikonograficzny) elementy programu rzeźbiarskiego z wybranych kościołów kastylijskich, nawiązującego m.in. do pomocy ofiarowywanej biednym członkom wspólnot miejskich. María Concepción Cosmen Alonso w studium prozopograficznym pt. *Entre lo urbano y lo rural: Otium cum dignitate de un obispo castellano del siglo XV* (s. 63-76) podjęła temat życia codziennego prowadzonego przez przykładowego prałata kościoła kastylijskiego w XV w., wypełnionego m.in. rozrywkami typowymi dla klas wyższych, takimi jak jazda konna czy myślistwo. W tekście pt. *Las prácticas performativas del Monasterio de Santa María de Junqueras de Barcelona* (s. 79-94) Begoña Pons Seguí nakreśliła historię żeńskiego odłamu zakonu św. Jakuba, powstałego dla ochrony szlaków pątniczych do Santiago de Compostela, o dość specyficznym charakterze, dopuszczającym w swoje szeregi zarówno żonatych mężczyzn, jak i zamężne kobiety, skupiając się zwłaszcza na przejawach oporu członkiń zakonu wobec procesów unifikacyjnych tej reguły do ogólnie przyjętych w żeńskich zgromadzeniach monastycznych. Pewne uzupełnienie powyżej zarysowanych

zakresie, logistyki placów budowy w średniowiecznych miastach, rozwoju instytucji jarmarków regionalnych itp.); *Inclusão e exclusão na Europa urbana medieval. Inclusion and Exclusion in Medieval Urban Europe*, eds A. Aguiar Andrade, C. Tente, G. Melo da Silva, S. Prata, Coleção Estudos 19, Instituto de Estudos Medievais, Lisboa 2019, ss.552 (w większości artykułów poruszono tematykę statusu społeczności żydowskich w miastach, znalazły się tu jednak również wątki wykluczonych z przyczyn materialnych oraz pomocy organizowanej dla tego typu grup); *Espaços e poderes na Europa urbana medieval*, eds A. Aguiar Andrade, C. Tente, G. Melo da Silva, S. Prata, Coleção Estudos 18, Instituto de Estudos Medievais, Lisboa 2018, ss. 640 (dotyczący kształtowania przestrzeni miejskiej, jej oznaczenia i posługiwania się odpowiednią symboliką w mieście przez lokalne władze i elity, a także sposobem umiejscowienia i użytkowania konkretnych obiektów użyteczności publicznej, w wymiarze cywilnym i religijnym).

problemów, przede wszystkim braku zinstytucjonalizowania konkretnych praktyk religijnych, odnajdziemy w opracowaniu autorstwa João Luís Inglês Fontes pt. *Os quotidianos que nos escapam: reclusas e mulheres da pobre vida nos núcleos urbanos do sul de Portugal nos finais da Idade Média* (s. 97-121), w którym autor zarysował perspektywę badawczą różnego rodzaju powstałych oddolnie w południowej części królestwa portugalskiego ruchów pustelniczych czy wspólnot biednych i żebraczych, datowanych na koniec średniowiecza.

Część druga interesującej nas książki dotyczy codzienności miejskich instytucji świeckich. Pierwszy artykuł tego działu autorstwa Eloísy Ramírez Vaquero pt. *Vivir entre las élites burguesas navarras, según inventarios y testamentos del siglo XIV* (s. 125-154) to analiza wartości dokumentacyjnej testamentów i inwentarzy sporządzanych przez przedstawicieli wyższych klas miejskich Nawarry w XIV w. Na ich podstawie autorka stara się wyciągnąć wnioski nie tylko na temat kondycji majątkowej poszczególnych mieszczan, ale także relacji rodzinnych i osobistych, form życia prowadzonych m.in. na wsi, co zbliżało niektórych spośród przedstawicieli mieszczaństwa do środowiska szlacheckiego (i imitacji przejawów statusu tego ostatniego), polityki charytatywnej prowadzonej przez mieszczan itp. Laura Miquel Milian w *El día a día del Consell municipal de Barcelona: las reuniones entre 1433 y 1479* (s. 157-171) pochyliła się nad zagadnieniem wpływu wyjątkowych wydarzeń, takich jak zarazy, głód czy wojny na częstotliwość spotkań funkcjonującej od trzynastego wieku barcelońskiej Rady Stu, a także systemu zwoływania zgromadzenia oraz jego stratyfikacji społecznej i pozycji ekonomicznej poszczególnych członków w kontekście ich życia codziennego i wpływu tegoż na samorząd miejski. Badania te ukazują, jak początkowo wysoce zrytualizowaną instytucję dostosowywano do warunków codzienności, np. zmieniając kalendarz letnich spotkań tak, by był zgodny z planem wyjazdów znaczących członków rady, zajmujących w mieście istotniejsze stanowiska, niepozwalające na częste uczestnictwo w zgromadzeniu. Daniel Piñol-Alabart opublikował w interesującym nas tomie (w tekście pt. *El notariado en las ciudades catalanas en la Edad Media: mercado y actividad notarial*, s. 173-189) wyniki swoich badań dotyczących funkcjonowania notariuszy w mniejszych miastach katalońskich, których to działalność okazała się bardzo mocno związana z lokalnym rynkiem wymiany handlowej i miała duży wpływ na rozwój związków ekonomicznych pomiędzy regionalnymi kontrahentami. Juan Marín Bueno na podstawie analiz prozopograficznych dotyczących dwóch specjalnych urzędników królewskich przełomu XV-XVI w., tzw. *continós* (*Una aproximación a la actuación de los continós reales en Sevilla y Jerez de la Frontera a finales de la Edad Media. El caso de Francisco Pineloy Alonso*

de Suazo, s. 191-207) starał się ukazać proces poszerzania kontroli organów centralnych nad samorządami poszczególnych miast czy zarządami regionalnymi w poszczególnych prowincjach królestwa, w tym konkretnym przypadku – Andaluzji. Autor udowadnia, że badania dotyczące powiązań społecznych poszczególnych przedstawicieli królewskich w regionie pozwalają lepiej zrozumieć, czym kierowali się przedstawiciele rządu królewskiego, wykorzystując tradycyjne związki lokalne w imię *de facto* poszerzania władzy i centralizacji.

Część trzecią książki, dotyczącą kupców oraz obcych w miastach, otwiera artykuł autorstwa Davida Igual Luisa pt. *El comercio urbano en la Baja Edad Media: su cotidianidad y sus agentes sociales* (s. 211-236), będący swego rodzaju wprowadzeniem do zagadnień przygotowania i realizacji obowiązków agenta handlowego i kupca w północnych miastach Półwyspu Iberyjskiego w XIV-XVI w. (na przykładzie handlarzy wełną z Burgos, gdzie wyróżnić można było cztery etapy edukacji przyszłego kupca, obejmujące m.in. praktykę u doświadczonych handlarzy, podróże studyjne do ośrodków produkcji czy wyprawę na placówkę handlową do innych miast półwyspu), opatrzonym dodatkowo materiałem porównawczym dotyczącym tych samych zagadnień w ośrodkach miejskich Italii, szczególnie Toskanii. Louis Sicking z kolei (w tekście pt. *The elusive Hanse. History and current debates of a commercial network: conflict management, europeanization, globalization*, s. 239-259) zasygnalizował potrzebę zmiany perspektywy badawczej dotyczącej Hanzy tak, by zwrócić większą uwagę na procesy rozwijania sieci handlowych Europy (uwzględniając podobne przykłady z innych obszarów kulturowych, m.in. Bliskiego Wschodu) w opozycji do dominującego dotychczas spojrzenia historiografii niemieckiej, podkreślającej przede wszystkim narodowy charakter tego związku handlowego. Rozwojem sieci wymiany, a przy tym zaistniałym procesom interkulturowym pomiędzy miejską społecznością flamandzkiego miasta Brugii a portugalskimi agentami kupieckimi zajął się natomiast Flávio Miranda w pracy pt. *Quotidiano dos mercadores portugueses em Bruges no século XV*, s. 261-278. Podobne w istocie zagadnienie zaprezentował Filip Vukuša (*Networks of newcomers from the Apennine Peninsula in late 14th century Zadar*, s. 281-300), analizując losy przybyszy z Italii (kupców i mistrzów cechowych) w dalmatyńskim mieście Zadar, włączając w to analizę procesu ich asymilacji i przyznania obywatelstwa.

Część czwarta publikacji poświęcona została losom rzemieślników. Rozpoczyna ją artykuł badaczki stambulskiego uniwersytetu Sabahattin Zaim Nuray Ocakli (pt. *Daily life, craftswomen, and the traditional industries of the Late Medieval Kastoria: furriers, textile weavers, tailors, merchants and more*, s. 305-318), dotyczący statusu żon i wdów zajmujących się różnego rodzaju dzia-

łałnością wytwórczą (m.in. kuśnierstwo, tkactwo, kowalstwo czy garncarstwo) w późnośredniowiecznej macedońskiej Kastorii (na podstawie osmańskich źródeł katastralnych z poł. XV w.), wskazując na zjawisko kontynuacji określonych przedsięwzięć mimo śmierci ojca rodziny, zastępowanego skutecznie (bez względu na złożoność niektórych z zawodów, wymagających zarówno szerokiej wiedzy nabywanej wraz z doświadczeniem, jak i odpowiedniego przygotowania fizycznego) przez żony i matki. Angelo Passuello na podstawie źródeł epigraficznych, fresków i rzeźb dokonał analizy dostępnej wiedzy na temat robotników średniego szczebla zajmujących się budową i dekoracją kościołów romańskich powstałych w regionie miasta Werony w XI-XII w. (*Everyday men in the building site of medieval churches. Some examples from the 12th century (Verona, northern Italy)*, s. 321-346). Autor wykazał, że wielu spośród niżej sytuowanych mistrzów wykazywało ambicje, by ich imię zostało odwzorowane na wykonanych przez nich pracach, co przeczy pokutującemu do dzisiaj mitowi o rzekomym dążeniu do anonimowości średniowiecznych wytwórców, dyktowanym jakoby przekonaniem wynikającym z wierzeń religijnych. Dodac wypada, że tekst jest bogato ilustrowany, dzięki czemu można na bieżąco weryfikować ustalenia badacza. Kolejna praca znajdująca się w czwartej części książki, autorstwa Miguela Nunesa (pt. *As ollas do bairro: A produção e venda de cerâmica no bairro das olarias e o seu papel no quotidiano de Lisboa entre os séculos XIV e XV*, s. 349-368) dotyczy zagadnienia procesu tworzenia się niewielkich ośrodków wytwórczych wokół dużych centrów polityczno-gospodarczych, na przykładzie produkcji ceramiki dostarczanej w późnym średniowieczu do Lizbony. Badacz przekazał wiele informacji na temat typów naczyń używanych przez późnośredniowiecznych mieszkańców stolicy Portugalii, zwracając uwagę na przetrwanie wielu islamskich wzorów. Prezentowany tekst miał być również w założeniu próbą ukazania istotności archeologicznych prac interwencyjnych, prowadzonych w różnych regionach dzisiejszej aglomeracji lizbońskiej, dla zrozumienia życia codziennego przeszłych wieków.

Jednocześnie wspomniana praca otwiera niejako część piątą książki, poświęconą relacjom pomiędzy ośrodkami miejskimi a wiejskimi. Rúben Filipe Teixeira da Conceição w pierwszym artykule zajął się udziałem samorządów miejskich w procesie naprawy i kontroli zdatności portugalskich dróg i szlaków komunikacyjnych późnego średniowiecza (*O papel das instituições concelhias na gestão quotidiana da rede viária em Portugal na Baixa Idade Média*, s. 373-391). Dokonując szerokiej analizy porównawczej z systemami obecnymi w Kastylii, Anglii czy też państwach Italii, zauważył, że sposób zarządzania drogami *de facto* najlepiej funkcjonował w tych ostatnich, przede wszystkim ze względu na dość

szeroką autonomię wewnętrzną poszczególnych gmin miejskich. Dzięki analizie dostępnych źródeł autor wskazał też na sposoby, jakie stosowali przedstawiciele samorządów miejskich, by uniknąć pewnych obowiązków związanych z utrzymaniem sieci drogowych oraz jak władze centralne, królewskie, próbowały wykorzystać te zadania do poszerzenia swojej kontroli nad miastami. Jorge Branco i Rodrigo Banha da Silva przedstawili wyniki cząstkowych badań archeologicznych (z wykopalisk w Praça da Figueira) dotyczących poziomu życia mieszkańców Taa'ifatu al-Ushbunah, muzułmańskiego państwa funkcjonującego w regionie Lizbony w XII w. (*Espaços Domésticos e Mundo Objetal nos Subúrbios de al-Ushbuna no Século XII*, s. 393-420). Wskazując na pewne charakterystyczne elementy badanych domostw, badacze próbują zasugerować, skąd pochodzili ich użytkownicy (ze wskazaniem na prawdopodobne uchodźstwo z położonych na północ od Lizbony terenów wiejskich), a także umiejscowić ich codzienną egzystencję w kontekście przemian ośrodka z częściowo muzułmańskiego w chrześcijański. Kolejną pracą *stricte* archeologiczną jest artykuł pt. *Fragments de um quotidiano rural no termo de Lisboa: a Rua do Lumiar nos séculos XIII a XVI* (s. 423-437) autorstwa Sílvii Casimiro, Alexandra Kruśsa oraz André Bargão, traktujący o odkryciach w jednej z dzielnic Lizbony pewnych form magazynowania żywności oraz wysypisk śmieci, świadczących o rolniczym charakterze tego miejsca pomiędzy XIII a XVI w., stanowiącego część zaplecza żywnościowego dla miasta. Wspomniane artykuły archeologiczne zostały opatrzone bogatym materiałem ilustracyjnym z przeprowadzonych wykopalisk.

Część szósta omawianej monografii dotyczy sytuacji wyjątkowych w średniowiecznej codzienności, mianowicie wydarzeń, takich jak bunty czy wojny. W eseju wprowadzającym Carlos Afonso („*Qui dixerit – a las armas*”: *indícios de atividade militar no quotidiano urbano na Reconquista*, s. 441-452) starał się wskazać główne problemy codzienności w warunkach ciągłego zagrożenia podczas prowadzenia rekonkwisty na terenach dzisiejszej Portugalii, podkreślając labilność zasad rządzących społeczeństwem żyjącym w podobnych okolicznościach, jednocześnie zaś jego bardzo dużą elastyczność i zdolność dostosowania. Bardziej szczegółowym uzupełnieniem powyższych uwag są spostrzeżenia João Nisa („*Com os cavalos de noyte e de dia sellados e nós armados*”: *a vivência da guerra no Alentejo na Baixa Idade Média*, s. 455-472), który zajął się systemem obrony stworzonym w portugalskim regionie Alentejo (na południu kraju), gdzie doszło do powstania pewnych form milicji ludowych (także konnych), organizowanych w większości przez lokalne gminy miejskie. Głównym

tematem artykułu jest sposób stabilnego zarządzania tymi siłami, z jednej strony biorąc pod uwagę konieczność prowadzenia operacji militarnych, z drugiej zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego prowincji, co prowadziło niekiedy do pozornych sprzeczności, takich jak specjalne przywileje i zwolnienia ze służby wojskowej dla ludzi, którzy zdecydowali się ponownie zasiedlić którąś ze zniszczonych najazdami miejscowości regionu, znajdującą się nadal w bezpośrednim zagrożeniu ze strony wroga. Uzupełniającą dla powyższych rozważań jest analiza Luísa Miguela Rêpasa dotycząca wpływu działań militarnych czy rebelii na życie cysterskiego zgromadzenia żeńskiego São Bento de Cástris (*Os efeitos das guerras e da revolta popular de Évora no quotidiano das monjas de São Bento de Cástris, durante o último quartel do século XIV*, s. 475-496). Autor opisał nie tylko w jaki sposób przeprowadzano ewakuację w przypadku zagrożenia do miasta Évora, ale też cały system zabezpieczenia na wypadek konieczności ucieczki, co objawiało się m.in. w podpisywaniu odpowiednich umów dotyczących wynajęcia koniecznych pomieszczeń i wysokości opłat, uzależnionych od faktu, czy ich uiszczanie miało miejsce w czasie pokoju bądź też wojny. W kolejnym tekście Lisa Walleit (*El impacto de las luchas de poder en Toledo en la vida cotidiana de la población durante el reinado de Enrique IV (1454-1474)*, s. 499-514) przedstawiła dane dotyczące życia mieszkańców Toledo m.in. podczas wojny o sukcesję kastylijską w latach 1475-1479, skupiając się nie tylko na typowych dla tego rodzaju zagrożeniach zachowaniach ludzkich, jak wybuchy paniki czy emigracja z miejsc zagrożonych działaniami militarnymi (więc pojawienia się w większych ośrodkach dużej liczby uchodźców), ale zwracając też uwagę na wpływ tego typu wydarzeń na reorganizację życia ekonomicznego, w kontekście narzucanych przedsiębiorcom nowych ram prawnych prowadzenia działalności, a także wahań kursów i cen oraz pojawienia się sporej liczby fałszywych monet.

W części siódmej monografii znalazły się dodatkowe materiały, traktujące o codziennych wydarzeniach, mających jednakże wyjątkowy charakter indywidualny. Pierwszy tekst, autorstwa Rui M. Rocha (*O Dia do Juízo Final. Uma reconstituição das cerimónias de graduação na universidade portuguesa durante a Baixa Idade Média*, s. 519-537) dotyczy np. przeprowadzenia uroczystości ukończenia danego etapu studiów i uzyskania stopnia naukowego na portugalskich uniwersytetach. Zwrócono uwagę m.in. na zagadnienie uniwersalizmu podobnych uroczystości w całej średniowiecznej Europie Zachodniej, charakteru religijnego tego wydarzenia, a także kwestię kosztów ponoszonych przez zainteresowanego, na które nie każdy i nie zawsze mógł sobie pozwolić. Autor

skupił się przy tym na aktach normatywnych, królewskich statutach uniwersyteckich, sygnalizując potrzebę skonfrontowania tychże zapisów z rzeczywistym przebiegiem podobnych wydarzeń, które można odtworzyć m.in. na podstawie zachowanych protokołów obrad rad uniwersyteckich (*Auctarium Chartularii Universitatis Portugalensis*). Rodolfo Petronilho Feio w tekście pt. *Porque é o que mais a festa faz: legislação das festas cívico-religiosas, em Coimbra, nos inícios do século XVI* (s. 539-557) zajął się natomiast omówieniem przebiegu różnego rodzaju uroczystości w mieście Coimbra, zwracając uwagę na ich podwójny, ale uzupełniający się wzajemnie charakter – publiczny i obywatelski oraz religijny. Większość wydarzeń o charakterze stałym, w których brała udział społeczność miejska, to święta katolickie, takie jak procesje Bożego Ciała, wielkopostne marsze pokutne czy specjalne obchody święta Nawiedzenia Matki Bożej. Jednocześnie jednak trudno zakwestionować ich wymiar miejski czy obywatelski, bowiem religijnym procesjom towarzyszyło wiele elementów wskazujących na fakt, że mieszkańcy traktowali je jako święto swojej małej wspólnoty, np. poprzez eksponowanie flag danego ośrodka bądź organizacji kupieckich lub rzemieślniczych, zaangażowanie formalne (poprzez udział przedstawicieli władz), jak i logistyczne (urzędników) w organizację uroczystości. W artykule znalazły się również klarowne diagramy ukazujące przewidywany rozkład poszczególnych cechów i stowarzyszeń w każdej z procesji. W kończącym tom studium María Belén Randazzo (*Imágenes de la vida cotidiana de la Segovia bajomedieval en Seniloquium*, s. 559-579) zaprezentował interesujący pomysł analizy *Seniloquium*, pierwszego kastylijskiego zbioru przysłów, w kontekście zawartych tam informacji dotyczących życia codziennego mieszkańców Segowii w środkowej Hiszpanii, zwłaszcza zagadnień przestrzegania określonych wzorców moralnych. Kompilacja została stworzona przez duchownego na zlecenie biskupa miejsca, pozwala więc przy odpowiedniej interpretacji zapoznać się z niektórymi problemami, jakie napotykali podczas swojej pracy duszpasterskiej w kontekście grzechów popełnianych przez członków wspólnoty religijnej w Segowii. Warto jednocześnie zwrócić uwagę na fakt, że nie brakuje w niej wzmianek dotyczących życia przedstawicieli kleru. Główną myślą, która przyświeca dziełu jest zaś prowadzenie życia umiarkowanego, nastawionego na oszczędność także w sensie materialnym.

Reasumując, przedstawione powyżej teksty dotyczą przede wszystkim późnego średniowiecza, autorzy większości z nich zajęli się też konkretnym regionem geograficznym średniowiecznej Europy – królestwami iberyjskimi, chociaż można znaleźć w tomie artykuły poświęcone Italii, Półwypowi Bałkańskiemu czy regionom północnym – Skandynawii i Flandrii. Uporządkowanie

tekstów w bloki tematyczne (dotyczące form religijnych, instytucji świeckich, życia codziennego poszczególnych grup zawodowych, jak kupcy i rzemieślnicy, działy poświęcone wydarzeniom wyjątkowym w strukturze codzienności itd.) wydaje się jak najbardziej zasadne. Mimo obszerności podjętych tematów w pracy brakuje jednak tak istotnych (jak się wydaje) zagadnień, jak szersze omówienie (w oddzielnym dziale) wpływu władz centralnych, króla i dworu królewskiego na życie codzienne miast, w których czasowo przebywali. W dziale dotyczącym wyjątkowych wydarzeń nie podjęto zaś tematyki związanej z klęskami żywiołowymi, jak pożary czy epidemie, które to wydają się znacznie częściej spotykanym zagrożeniem niż konflikty wojenne (patrząc oczywiście całościowo na omawiany głównie region Półwyspu Iberyjskiego, a nie tylko strefy, gdzie zwyczajowo prowadzono działania militarne). Gwoli ścisłości należy podkreślić, że ww. braki zauważyli również redaktorzy tomu, w swoim słowie wstępnym (s. 13-19). Niemniej jednak zaprezentowane problemy pozwalają na zapoznanie się z perspektywą zachodnich badaczy zjawisk, z którymi możemy spotkać się wielokrotnie także we współczesnej polskiej mediewistyce (jak np. roli cechów rzemieślniczych w organizacji wyjątkowych wydarzeń w życiu codziennym miast), a taka perspektywa porównawcza może pozwolić nam na lepsze i głębsze zrozumienie procesów społecznych w średniowiecznej Polsce.

Słowa kluczowe: Historia miast, średniowiecze, miasto średniowieczne, Kastylia, Aragonia, Leon, Portugalia

Keywords: City history, Town history, Medieval Times, Medieval City, Medieval Town, Castile, Aragon, Leon, Portugal

Bibliografia

Abastecer a cidade na Europa medieval. Provisioning Medieval European Towns, eds A. Aguiar Andrade, G. Melo da Silva, Coleção Estudos 22, Instituto de Estudos Medievais, Lisboa 2020.

Espaços e poderes na Europa urbana medieval, eds A. Aguiar Andrade, C. Tente, G. Melo da Silva, S. Prata, Coleção Estudos 18, Instituto de Estudos Medievais, Lisboa 2018.

Governar a cidade na Europa medieval. The Governance of Medieval European Town, eds A. Aguiar Andrade, G. Melo da Silva, Coleção Estudos 24, Instituto de Estudos Medievais, Lisboa 2021.

Inclusão e exclusão na Europa. urbana medieval. Inclusion and Exclusion in Medieval Urban Europe, eds A. Aguiar Andrade, C. Tente, G. Melo da Silva, S. Prata, Coleção Estudos 19, Instituto de Estudos Medievais, Lisboa 2019.

O papel das pequenas cidades na construção da Europa medieval, eds A. Millán da Costa, A. Aguiar Andrade, C. Tente, Coleção Estudos 17, Instituto de Estudos Medievais, Lisboa 2017.

Pequenas cidades no tempo. O ambiente e outros temas, eds A. Milán da Costa, S. Prata, Coleção Estudos 23, Instituto de Estudos Medievais, Lisboa 2021.

Błażej Cecota
ORCID: 0000-0002-4746-0325
Akademia Piotrkowska
e-mail: blazej.cecota@apt.edu.pl